

18 juni 1917

De toekomst van hen, die in de oorlog verminkt zijn.

St. Adresse, juni.

Eenmaal de heropleiding tot enig beroep als middel van bestaan verplicht gesteld werd voor elke verminkte, die het hospitaal zou willen verlaten, kon de regering niet achterblijven te zorgen, dat er ook voldoende gelegenheid tot beroepsonderricht bestond.

De eerste stap in die richting werd gedaan door de heer Schollaert, die, bewogen door het lot van de vele ronddwalende invaliden, het Tehuis voor Belgische Oorlogsinvaliden te St. Adresse oprichtte, waar zij niet alleen een goed dak, doch ook geneeskundige en morele verzorging vonden en weldra bovendien geschikt werk en de gelegenheid tot beroepsbekwaming. Deze pionier vond een zeer bekend Belgisch geneesheer, dr. Smets uit Schaarbeek bereid de medische leiding op zich te nemen (directeur is commandant graaf de Renesse) en weldra beschikte dit tehuis over inrichtingen voor mechano-, electro-, hydro- en thermotherapie en daarnaast over scholen en werkplaatsen. Op 30 november 1914 kwam de heer Schollaert met het gouvernement overeen, tegen een vaste vergoeding per man en per dag, aan de invaliden, die de regering hem zond, huisvesting en verzorging te geven. De heer Schollaert regelde zelf de gehele instelling, waaraan hij ondanks ouderdom en zwakke gezondheid al zijn krachten gaf. De invaliden stroomden toe en het liet zich al spoedig aanzien, dat een enkel gesticht ver van voldoende zou zijn.

Een aantal maanden later gaf minister de Broqueville dan ook de chef van zijn burgerlijk kabinet, de heer de Paeuw, sinds september 1916 tot inspecteur-generaal van het lager onderwijs benoemd, opdracht

de stichting van een nieuwe, zeer grote inrichting te bevorderen. De heer de Paeuw ontving zijn opdracht met de volgende woorden: “wij voelen een zware verplichting op ons rusten – aldus de minister – tegenover die ongelukkigen, die lichamelijk reeds zoveel geleden hebben en wiens geschiktheid tot arbeiden aanzienlijk zal zijn afgenomen. Zo wij ons niet zonder uitstel met hen bezig houden, en op krachtdadige wijze hun beroepsheropleiding ter hand nemen, zullen zij niet meer voor zichzelf kunnen zorgen: het worden nietswaardige stakkers, misschien wel sociaalschandelijke elementen. Na de oorlog zullen wij bovendien alle krachten nodig hebben. Verzamel die gestranden. Het is een plicht van erkentelijkheid, dat wij hun opofferingen vergelden en gelijktijdig een uitnemend werk vanuit economisch oogpunt. Grijp krachtig en snel in, en roep iets goeds in het leven, wetenschappelijk en modern ingericht, iets dat wij kunnen tonen aan onze landgenoten en aan onze vrienden.”

Het moet voor de heer de Paeuw een grote voldoening zijn geweest te aanschouwen welke plaats het door hem volbrachte werk op het Parijse congres innam en hoe na twee jaar het gesticht van Port-Villez bij Vernon met hetwelk hij de opdracht van minister de Broqueville uitvoerde, door de deskundigen als modelinrichting werd geroemd. De rapporteur over de bestaande instellingen noemde dit gesticht “l'oeuvre capitale” en zijn lot houdt gelijke tred met die der Franse deskundige schrijvers op dit gebied, van wie bijvoorbeeld dr. Galthière Boissière het als de “école type” en prof. dr. Jean Camus als het “centre modèle” stellen.

In juni 1915 ging de heer de Paeuw aan de arbeid en daarbij liet hij zich, naar hij mij uiteenzette, door het volgend richtsnoer leiden: De verminkten, die lichamelijk en moreel ernstig hebben geleden, moeten in een schone, gezonde omgeving herstel vinden en – om hun herstellingssoord geen plaats van afzondering te doen zijn – in

onmiddellijke aanraking met het gewone leven blijven. Zij moeten naast de doeltreffende medische en hygiënische verzorging een opvoedende invloed ondergaan, die naast hun vakbekwaming hun algemene verheffing bevordert. De keuze van de vakken moet zo ruim mogelijk zijn en bij die keuze moet rekening gehouden worden met de meest geëigende sfeer voor de verminkte. De opleiding moet de verminkte in staat stellen als een volkomen bruikbare arbeidskracht in het gewone leven terug te keren, die zijn loon ten volle waard is, zodat de arbeidsgelegenheid, die hun geboden wordt, niet een soort werkverschaffing mag zijn.

Op een rondreis bij de Vlaamse vluchtelingen in Frankrijk, ontdekte de heer de Paeuw als bij toeval een buitengewoon geschikt terrein. Een fraai gelegen landgoed van ruim 300 ha uitgestrektheid op de heuvelvlakte van Port-Villez, die de Seine ongeveer halverwege Parijs-Rouen op 120 m hoogte beheerst. De eigenaar werd bereid gevonden zijn landgoed beschikbaar te stellen. De plek is zeldzaam rijk aan natuurschoon. De scheepvaart op de Seine, de grote verkeerswegen, die de omringende vlakten snijden, de bloeiende dorpen die haar omringen, onderhouden de levendigheid van het landschap. Op een uur afstand ligt het om zijn schoonheid bekende stadje Vernon, waar de verminkten op de verlofdagen ontspanning kunnen vinden, en hetwelk niet groot genoeg is om de bezwaren en gevaren van de grote stad in zich te sluiten.

Het bosrijk terrein is door de poreusheid van de krijtbodem zeer droog en de Seinenevels kunnen niet hoog genoeg stijgen om schadelijk te werken. De weldadige omgeving moet wel gunstig inwerken op de bewoners, wat tot uitdrukking komt in het feit dat op het ogenblik, nu het aantal verpleegde verminkten de 1300 heeft overschreden, het aantal zieken nog niet een enkel procent heeft bereikt. Het landgoed bood bovendien het voordeel van een uitgestrekte moestuin, die als proeftuin mocht gelden, terwijl in

verband met de reeds aangevangen ontbossing een houtzagerij en timmerwerkplaats, van moderne werktuigen voorzien, was ingericht.

Onder leiding van een majoor ving een detachement geniesoldaten op 12 juli 1915 de voorbereidende werkzaamheden aan, te weten het verder ontbossen en het bouwen van de barakken.

De eerste verminkten, een vijftigtal, werden op 17 augustus opgenomen. Hun aantal steeg snel en op dit ogenblik, terwijl de uitbreiding nog steeds haar groeikracht blijft behouden, kunnen reeds bijna 1400 verminkten gelijktijdig worden verzorgd.

Voor het welslagen was het vooral nodig toewijdingsvolle en hoogst bekwame leiders te vinden, die een open blik hebben voor de praktijk van het leven en over een opvoedend vermogen beschikken. Niet alleen vereiste de geneeskundige inrichting de zorg van bekende specialisten, maar ook het praktisch en theoretisch onderwijs moest aan mannen van bijzondere bekwaamheid worden toevertrouwd, die op de hoogte stonden van de eigenaardige eisen der heropleiding. Met de keuze van de medische staf, van de reservekapitein der genie, de heer Haccour, voor de leiding van het vakonderricht en de heer Alleman, directeur van de school voor legerpupillen te Aalst, als pedagogisch leider is men buitengewoon gelukkig geweest. Ze vormen de kern van een uitgebreide staf van deskundigen, die aan de instelling haar welslagen hebben verzekerd.

Wat tot het welslagen veel heeft bijgebracht is het feit, dat van het begin af aan naar een zorgvuldig voorbereid plan werd gewerkt, dat elke mogelijkheid tot verbreding in zich sloot, zodat men totnogtoe steeds in dezelfde richting heeft gewerkt zonder op wenselijke reorganisaties te stuiten. Steeds werd overeenkomstig de opgedane ervaring gereguleerd en de hoofdregels zijn tot besluitwetten

geworden, de enige vorm van wetgeving waarover het Belgisch gouvernement voor het ogenblik beschikt.

Het instituut van Port Villez beslaat thans meer dan tachtig barakken en een groot aantal bijgebouwen, zalen enzovoort, waarin de verschillende scholen, werkplaatsen en diensten zijn ondergebracht.

De gezondheidsdienst, die naar de jongste eisen is ingericht, tracht niet alleen de lichamelijke toestand der verminkten zoveel als mogelijk te verbeteren, maar geeft ook de nodige aanwijzingen betreffende de mogelijkheden bij de beroepskeuze en bevordert het aanpassingsvermogen van de verminkte aan het door hem gekozen vak. De technische dienst verzekert het regelmatig op gang houden der verschillende werkplaatsen, waarin de vakopleiding plaats heeft, terwijl de pedagogische dienst zorgt voor de morele en geestelijke verheffing der verpleegden, zowel door aanvullingsonderwijs, als door bijzondere leergangen tot opleiding voor intellectuele beroepen. De militaire leiding houdt zich bezig met het toezicht en de tucht, de huishouding, kleding, en het toezicht op het beheer.

De opleiding is gesplitst in drie hoofdafdelingen: de school voor bedienden voor handel en nijverheid en administratie: de ambachtsschool en de landbouwafdeling met haar aanverwante instellingen, als tuinbouwschool en school voor kleinveeteelt, tuin- en ooftbouw, modelboerderijen.

De eerstgenoemde afdeling bevat niet minder dan 28 klassen, waaronder een normaalschool, handelsschool en voorbereidende scholen voor verschillende diensten. Zij heeft reeds een groot aantal marconigrafisten afgeleverd, die, na te Londen op de Marconistations praktisch werkzaam te zijn geweest, thans op alleszins bevredigende wijze dienst doen.

De ambachtsschool geeft gelegenheid tot opleiding in niet minder dan vijftig verschillende vakken, dit alles in flink opgezette werkplaatsen, waarin het werk plaats heeft als in het praktische leven en overeenkomstig de eisen daarvan. De drukkerij bijvoorbeeld, die reeds zeer bekwame machinezetters heeft afgeleverd, wiens productie volkomen gelijke tred houdt met die van volkomen valide en geroutineerde arbeidskrachten, is een omvangrijke modelinrichting, met volop werkende machines. Het afgeleverde werk moet geroemd worden, zowel voor zover het betreft de kunst van het boek, als de eisen van handel en administratie. Hout-, metaal- en leerbewerking zijn zeer gespecialiseerd terwijl de kunstnijverheid een belangrijke plaats inneemt, naast de opleiding voor het bouwtoezicht en de decoratieve kunst.

In de kleinindustrieën wordt er naar gestreefd de beoefenaars bekend te maken met de moderne werktuigen, het gebruik van elektrische kracht, en voor wie zulks wenselijk mocht zijn, is de kans geopend op boekhoudonderricht. Wat men er echter niet vindt, zijn die soorten van werkverschaffing, als het speelgoed fabriceren, welke twijfelachtige hulpmiddelen zijn om van de verminkte een werkman te maken die in de behoeften van zichzelf en de zijnen kan voorzien.

De Belgische oorlogsschatting.

Blijkens een bericht uit Brussel aan de Frankfurter Zeitung heeft het consortium van Belgische banken en bankiers het opbrengen der oorlogsschatting, welke thans 60 miljoen frank per maand bedraagt, weer geregeld. Er zullen 5 procent schatkistbiljetten worden afgegeven met 2-jarige looptijd.

20 juni 1917

De Belgische missie in de Verenigde Staten.

Washington, 19 juni. Lansing heeft gisteren de Belgische missie naar het Witte Huis vergezeld, waar zij aan Wilson een brief van koning Albert heeft overhandigd en de dank van België heeft betuigd voor de hulp van de V. S.

Wilson antwoordde dat de steun der Amerikanen aan België even heilzaam voor hen als voor de onschuldige burgerlijke bevolking van België is. Het Amerikaanse volk bewondert de standvastige heldhaftigheid van het Belgische volk en van zijn koning. Er is niemand in Amerika die niet vast besloten is, dat op de dag van de onvermijdelijke overwinning België hersteld zal worden tot vrede. Het heeft zich een ereplaats verworven onder de eerbiedwaardige en geëerbiedigde volkeren der wereld.

De leden van de missie hebben daarna in het Witte Huis aangezeten aan een niet-officiële maaltijd.

Uit Havre seint men ons, dat koning Albert, naar aanleiding van de vergadering van de Engelse commissie voor de levensmiddelenvoorziening in België, welke commissie in twee jaar 2.400.000 pond sterling bijeenbracht, aan de lord mayor van Londen telegrafisch zijn dank heeft betuigd.

De toekomst van hen, die in de oorlog verminkt zijn.

St. Adresse, juni.

De ondervinding heeft geleerd, dat de verminkte, die, onvoldoende gewapend voor de strijd om het bestaan, naar zijn haardstede terugkeert, op zijn best aan enig licht, maar weinig lonend werk wordt geholpen, doch in de regel een hinderlijke bezigheid hervat, zo hij al niet geheel en al bij de pakken neerzit, bijna niet tot

beroepsheropleiding is te bewegen. Ze dragen hun leed zonder weerstand, makkend verzinken zij naar het vlak der maatschappelijk verongelukten. Hun fatalisme maakt hen met de dag meer willoos en ze zijn er niet meer toe te brengen om vertrouwen te stellen in de mogelijkheid van wederoprichting.

Geheel anders is het met de verminkten, die pas het hospitaal verlaten, in de omgeving worden gebracht van mannen, even ongelukkig als zij zelf, maar die met geestdrift bezig zijn om zich weer voor de toekomst een middel van bestaan te verwerven. Daarom dringen alle deskundigen er op aan de verminkten zo haastig mogelijk naar de beroepsheropleidingsinrichtingen te sturen. "Dit is geen theorie, zegt de heer De Paeuw – op grond van twee jaar ervaring – maar werkelijkheid. De soldaten, die in Port Villez komen onmiddellijk nadat zij het hospitaal hebben verlaten, zijn veel beter tot hun taak gestemd, dan zij die bijvoorbeeld in de herstellingsdepots, of in tehuizen en bij families in Frankrijk en Engeland hebben gedood."

Hoe bevordert men nu bij de Belgische verminkten een doelmatige beroepsheropleiding?

De verminkte, die in Port Villez komt, wordt allereerst door een geneeskundige commissie onderzocht. Doch dit onderzoek is als het ware negatief; het richt zich meer op de vraag welke beroepen de kandidaat niet moet kiezen. Er zijn stromingen, die de geneesheer bij de beroepskeuze een meer positieve rol willen doen spelen en de beroepsoriëntatie aan zijn gezag willen overlaten. Doch zulk een plaats neemt het geneeskundig onderzoek bij de Belgische verminkten niet in en die opvatting heeft overal ernstige bestrijding ondervonden. Ook de Parijse conferentie van mei jl. verwierp haar en vorderde volkomen vrije keuze voor de pupillen, waarbij

opvoeders, geneeskundigen en technici slechts voorlichtend en raadgevend konden behulpzaam zijn.

Het geneeskundig onderzoek bepaalt natuurlijk tevens welke bijzondere behandeling voor de pupil wenselijk is, als elektro- en mechanotherapie, geneeskundige gymnastiek enz.

Vervolgens onderzoekt de pedagogische dienst de staat van zijn algemene ontwikkeling, zulks zowel ter indeling over de klassen, als om de wenselijkheid van inhalings- of aanvullend onderwijs te ontvangen. Vervolgens verschijnt de pupil voor de technische leider, de heer Haccour, een uitmuntend kenner van de werkman, die zijn vakbekwaamheid weet te peilen. Met welke liefde de heer Haccour zijn "jongens" in het gareel weet te brengen, kan niet genoeg worden gezegd. Na zijn onderzoek geeft de heer Haccour de pupillen de vrijheid. Ze mogen enige dagen achtereenvolgens in de verschillende werkplaatsen rondwandelen in volle vrijheid. Ze kunnen zich vrijuit onderhouden met de in opleiding zijnde gezellen en met de werkmeesters, en deze onderlinge aanraking en vooral de aanschouwing van de werkstukken heeft een ongemeen weldadige uitwerking. Vaak duurt zulk rondwandelen vele dagen en de heer Haccour houdt zich steeds in de nabijheid schuil om op het ogenblik dat raad gegeven kan worden, voor te lichten. Inmiddels hebben de verschillende personen, die de pupil hebben onderzocht, hun gegevens verzameld en de grote commissie komt bijeen om de verschillende gegevens in een kader te zetten en de pupil omtrent zijn keuze te horen. Heeft hij gekozen en is de keuze niet in strijd met de geneeskundige, technische en opvoedkundige belangen van de pupil; dan krijgt hij toestemming om een proeftijd in de door hem gekozen werkplaats door te brengen. Na die proeftijd en ook tijdens, heeft hij nog steeds recht van keuze te veranderen, steeds in overleg met de commissie, en het nauwe contact, dat de commissieleden en leiders steeds blijven onderhouden, maken dat gewoonlijk na slechts

korte tijd een definitieve weg wordt ingeslagen. Zeer vaak komt het voor, dat de leerling zulk een bekwaamheid aan de dag legt, dat hij naar een technisch hoger staande branche van het vak kan worden overgeplaatst.

Merkwaardig mag het genoemd worden, hoe bij vele verminkten lang sluimerende verlangens tot uitdrukking komen. Onder de velen die een geheel nieuw beroep kiezen, komt een groot getal tot een keuze, die zij oorspronkelijk in hun jeugd hebben verlangd, maar die toen jammer genoeg niet in vervulling ging. Dit werpt een schril licht op de onvoldoendheid van onze huidige beroepskeuze bij de jeugd die het onderwijs verlaat.

Vaak heb ik de gelegenheid gehad de verminkten van Port Villez aan de arbeid te zien en met hen te spreken en ik geloof dat het iedere bezoeker vergaat, zoals het mij zelf verging: men vergeet bij het zien van die bedrijvige werkplaatsen, waar een uitmuntende geest heerst en waar met geestdrift wordt gewerkt, dat men met mannen te doen heeft die in de bloei van hun krachten zo zwaar worden beproefd. En ook de verminkten zelf vergeten hun lot en worden gefascineerd door slechts één gedachte: de toekomst! En in die toekomst hebben ze alle vertrouwen herwonnen.

Er zou een zeer lange lijst te geven zijn van gebrekkigen en verminkten die na de heilzame werking van de stichting van Port Villez te hebben ondergaan, thans in het gewone leven een behoorlijk stuk brood verdienen. En ook de ervaring in de werkplaatsen opgedaan geeft stof te over. Ze bewijzen dat het mogelijk is de verminkte voor een plaats in het gewone leven gereed te maken op een wijze, die hem recht geeft op volkomen gelijk loon als de valide werkmán, zodat hij zijn geschiktheid om voor zich en de zijnen te zorgen heeft teruggevonden.

Ten aanzien van de vrijheid van beroepskeuze moet nog worden opgemerkt dat men in Port Villez zelfs vermeden heeft een algemeen schema met mogelijkheden en wenselijkheden overeenkomstig een bepaalde toestand van gebrekkigheid te ontwerpen. En alhoewel men de mannen, die voor hun oud vak de geschiktheid hebben behouden, de voordelen van dat vak voorhoudt, wordt in die richting niet de geringste druk uitgeoefend. Wel tracht men door overreding te voorkomen dat geen gevaarlijke ontworteling plaats heeft, en zal men de landbouwer niet aanraden een beroep te kiezen dat zijn verplaatsing naar de grote stad nodig maakt. Trouwens de verminkten die de oude sfeer van werkzaamheid moeten verlaten, tonen zelfs voorliefde voor het aangrenzende.

De ervaring te Port Villez door de daar ijverende deskundigen opgedaan, is van grote betekenis geweest voor de conferentie betreffende het heropleidingswezen en het invalidenvraagstuk der Ententelanden. De hier gevolgde werkwijze bleek een goede grondslag in de ogen van alle deskundigen en de slotsommen, waartoe die conferentie gekomen is, liggen in dezelfde lijn.

Het is onmogelijk in een kort bestek een overzicht te geven van de zeer talrijke Franse heropleidingsgestichten en tehuizen tot verzorging der verminkten, die over het gehele land verspreid zijn. Het particulier initiatief, krachtadig gesteund door de offervaardigheid van het Franse volk, heeft zich flink ontwikkeld, en machtige maatschappijen houden zich met het lot der verminkten bezig. Zo heeft bijvoorbeeld l'assistance aux mutilés pauvres, reeds 12.000 verminkten bijstand verleend en 662 opnieuw ingeleid en bijna 4000 een betrekking verschaft. Ook Italië kent zeer schone heropleidingsinrichtingen, waaronder dat te Milaan een zeer belangrijke plaats inneemt. Ze zijn meest voortgesproten uit particulier initiatief, al of niet met overheidssteun, terwijl in Frankrijk ook tal van departementale commissies heropleidingsscholen

hebben in het leven geroepen. Doch alle instellingen blijven in omvang en verscheidenheid bij het Belgische van Port Villez ver achter. Het ontbreken van de verplichte heropleiding is daar ongetwijfeld de oorzaak van. Doch nu het Parijse congres de taak van heropleiding duidelijker in het licht heeft gesteld en het Belgisch initiatief zo ruimschoots heeft aangetoond wat er te bereiken valt, mag men verwachten dat de gelegenheid tot heropleiding snel zal toenemen en in de verschillende landen een afdoende regeling zal worden ter hand genomen. De deskundigen zijn het er over eens, dat men slechts werkelijk afdoende uitkomsten kan verkrijgen bij het stellen van de verplichting. Evenwel schijnt het opleggen van die verplichting een te sterke maatregel voor sommige landen, waar men vreest met een dwingende maatregel de vrijheid van het individu aan te tasten. Rekening houdend met dat feit, heeft de Parijse conferentie zich aldus uitgesproken: "De conferentie is van oordeel, dat alleen de verplichte heropleiding het vraagstuk geheel kan oplossen. Maar, overwegende dat in sommige landen die verplichting stuit op moeilijk te overwinnen tegenstand, moeilijk onmiddellijk te overwinnen, spreekt de conferentie de wens uit, dat de openbare instellingen de beroepsopleiding en de arbeidshervatting met alle geëigende middelen zullen bevorderen. Alle verminkten en gebrekkigen uit hoofde van krijgsdienst, die niet tijdens de vijandelijkheden een heropleiding hebben ondergaan, hebben recht op heropleiding na de oorlog. Zo de verplichting niet is opgelegd, zal de overheid vertegenwoordigers aanwijzen, die de verminkten zullen aansporen, om van dat recht gebruik te maken."

De conferentie heeft zich juist op 100 punten betreffende het heropleidingsvraagstuk uitgesproken. Daarvan moeten er nog een tweetal bijzonder worden vermeld. Het eerste (punt 57) verwerpt het samenbrengen van de verminkten in bedrijven, in het bijzonder ingericht voor de invaliden. Het andere (punt 58) eist voor de

oorlogsinvalide bij gelijke arbeidsprestatie ook gelijke beloning als voor de valide arbeider. In geen geval mag het pensioen van de invalide leiden tot loonsvermindering en moet het loon gelijk blijven aan wat in dezelfde streek voor dezelfde werkzaamheid als normaal loon geldt.”

Door een wetsbesluit van 5 april 1917 ontving het instituut van Port Villez de naam: “Belgisch nationaal gesticht voor oorlogsverminkten, invaliden en wezen” en werden commissies ingesteld, om te onderzoeken op welke militairen, die gewond of ziek, of op welke wijze ook onbekwaam voor de krijgsdienst zijn geworden, de verplichting tot heropleiding moet worden toegepast. De gehele regeling van dit zo moeilijke vraagstuk schijnt afdoende, en voor de toekomst mogen er de beste vruchten van worden verwacht.

23 juni 1917

De oorlog.

De heer M. Vintges, gisteren uit Antwerpen in Nederland teruggekeerd, deelde aan De Grondwet o.m. het volgende mede over de toestand daar:

“Dat het voor de Antwerpse bevolking nijpend wordt en de honger bij velen voor de deur staat, kan men begrijpen, als men de volgende prijzen nagaat.

Voor algemene ondersteuning krijgt iedereen 9 broden per week voor 4 personen, voor de rest moet ieder maar voor zichzelf zorgen. Hoe dat gaat, kan men wel begrijpen, als men weet dat spek 19 F kost, aardappelen 2,50 F, witte en bruine bonen 12 F, bloem 15 F, rijst 18 F, chocolade 36 F, thee 40 F, koffie 22 F, groene zeep 16 F, alles per kg. Een stukje Kwatta kost 1,25 F, een stuk zeep 3,75 F, een zak suiker 600-800 F, een paar schoenen 65-100 F.

Men begrijpt, dat bij zulke prijzen schraalhans keukenmeester is.

Over de algemene toestand wist de heer Vintges slechts mede te delen, dat de Duitsers nog steeds doorgaan met talrijke en zeer sterke verdedigingsmiddelen rond Antwerpen aan te leggen en de forten te verbeteren.

Dezer dagen zijn op last van de Duitse overheid alle telefoontoestellen weggehaald en naar verschillende plaatsen nabij de Nederlandse grens overgebracht om daar voor legerdoeleinden te dienen.

De hoofdzetel van de Duitsers te Antwerpen is thans van het Gouvernementsgebouw op de Groenmarkt overgebracht naar een van de paleizen op de Kunstlei 98, terwijl het burgerlijk bestuur sinds 7 juni verhuisd is naar het hotel Metropole, hoek Leistraat-Kipdorpvest.

24 juni 1917

Havre, 23 juni. Krachtens besluit van de Belgische minister van oorlog zijn de oud-leerlingen der arbeidshogescholen te Charleroi, die het diploma van opzichter-tekenaar hebben, op één lijn gesteld, wat de graad van "hulpofficier" aangaat, met de burgerlijke opzichters, die van de hogeschool te Gent komen.

Bij koninklijk besluit is de minister van financiën, mits hiertegen in geen enkel opzicht verzet wordt aangetekend, gemachtigd om aan de behoeftige gepensioneerden de korting uit te betalen, welke op de pensioenen van elke aard is toegepast, waarvoor wordt gezorgd door de schatkist of de voorschotcomités van Londen of Den Haag. Deze machtiging wordt geacht, bij het vierde kwartaal van 1915 te zijn ingegaan.

28 juni 1917

De stad Namen heeft bij het Gemeentekrediet een lening van 2 ¼ miljoen opgenomen.

5 juli 1917

Uit Luikerland.

Zo ik u heden over niets dan kleine dingen en beuzelarijen schrijf, alledaagse voorvalletjes en zaakjes, zoals ze zich gewoon of ergerlijk voordoen in oorlogstijd, waarin alles ondersteboven wordt geslagen, dan bekomt u heel zeker een schets van een deel van ons leven op de huidige dag. Wie dan meteen, voor zover hij zich nog de vredeszeggen kan herinneren, een vergelijking maakt tussen zoveel moois dat tot het verleden behoort en zoveel groeiend kwaad dat alom gedijt en woekert, zoveel lijden dat wordt doorstaan, gans nieuw en vroeger ongeweten lijden, met allerhande ruwheid en boosheid gemengd, wie die vergelijking helder maakt verkrijgt een denkbeeld van wat de mensheid kan en moet, zo spoedig de maatschappelijke verhoudingen uit hun verband slaan en de tucht bedorven is tot zedeloosheid, tot ontucht. In deze omstandigheden moet de mens jammeren om de vervallen evenmens en bekennen dat de beestachtigheid grenzeloos kan voortwoekeren, wanneer de deugd maar al te vaak geen drijfveer meer heeft.

Een menigvuldigheid mensen, die hier bedrukt leven onder het gewicht van de eindeloos droeve dagen – we zijn vandaag de 1053^e oorlogsdag – niet zozeer omdat ze gebrek hebben, dan wel omdat zoveel roerloos ligt en zo weinig hoop daagt in de toekomst, kunnen zich niet voorstellen dat een andere menigvuldigheid langzaam meer met de tijd meegaat, speelt, lacht, danst, drinkt, veel geld verteert en gelegenheid zoekt om te verteren, juist alsof ze leefden in de

heerlijkheid van een paradijs en er kommer noch gebrek was in geen van de talloze gezinnen, vroeger in de hemel vol alzijdig genot en thans verdoemd tot hellefoltering. Onze jaarlijkse kleine en grote kermissen komen weer aan de beurt in al onze gouwen. Er gaat geen zondag voorbij of de jeugd heeft gelegenheid tot voetbal spelen in menigvuldige dorpen, in al onze steden. In een gehucht van de grote boerengemeente Diepenbeek danste en zong en dronk men zo laat in de nacht, dat de politie moest tussenbeide komen en van het twintigtal jeugdige jongelingen en meisjes, die men in overtreding nam, was de grote meerderheid uit ondersteunde behoeftige gezinnen. Ondanks de strengheid van de Rijkswacht, hebben niettemin de hanengevechten in het geheim de ganse winter gewoekerd en ging er in het zuiden van Limburg, zomin als in het noorden van Luik, één zondag voorbij zonder dat een deel der jongelingschap van de ganse Haspengouwse streek haar drift tot geldverspilling kon botvieren aan het hanenperk, dat immer oorzaak is van geldwedden, braspartijen en vaak ruzie. De meest ernstige en zelfs zeer katholieke bladen dragen daartoe bij. Zo lezen wij: “Waltwilder kermis – Heden zondag vieren wij onze jaarlijkse kermis. Naar Waltwilder komt men van wijd en zijd, want men kan er zich eens goed vermaken, een stukje vlaai zal er ook wel zijn, niet al te wit, maar ... Van hier maakt men een wandeling naar ons geliefd Amelsdorp, waar men nogal oude vrienden aantreft.” In het mooie stadje Loon klaagt men ...

We zullen alweer het blad maar laten spreken in zijn eigen taal. “De Loonse briefwisselaar heeft in een der laatst verschenen nummers melding gemaakt van het overtollig geldspelen dat de dorpsjeugd heeft aangetast en, onder zedelijk opzicht, een pijnlijke indruk op de eerlijke bevolking heeft gemaakt ... Vorige zondag speelde men op verschillende plaatsen het geliefkoosd spel “Kruis of Munt”, en dit voor grof geld. Het ging zelfs zo ver dat men van 40 tot 50 mark de

worp verwedde.” We kunnen getuigen dat er in onze steden geen marktdag voorbijgaat zonder dat, in steeds dezelfde drankhuizen, steeds dezelfde landslieden kaartspelen voor verbazend hoge sommen. Dit bewijst eenvoudig dat er, naast de erg getroffen en van alles beroofde noodlijdenden, anderen zijn zozeer met geld geladen, dat ze het laten vliegen als gewoon papier.

Anderzijds kan de meest kortzichtige zonder bril vaststellen dat, wat sommigen er ook anders over mogen denken, de godsvrucht, de ware godsvrucht, verbazend is afgenomen. De boer, die gerust is en, zonder zich rijk te maken, er toch goed inzit, heeft nooit zozeer het besef gekregen – hij mag dan voor velen dwalen – dat de machtigste god het geld is en kerkbezoek twijfelachtig werkt. Hij stelt zich niet eens voor wat hij de hemel en zijn heiligen wel zou verzoeken om milder dan thans te worden bedeed. Voor vrede zou hij wel bidden, doch hij merkt te duidelijk dat al de goden van de verschillende oorlogvoerenden nooit zo erg met elkaar hebben overhoop gelegen en het hun onmogelijk blijkt vrede te bekomen onder de mensen.

Mensen, Walen uit Luikerland, die hij vroeger in lange tochten langs de Haspengouwse wegen zag bidden, bedevaarten in het gaan en in het keren, treft hij thans aan de poort van zijn boerderij. Ook zij bidden niet om kortweg hun gebrek te klagen en hem wat aardappelen of wat brood, milder nog, een vrachtje smokkelwaar te vragen. Ze trekken, deze lijdens, zoals de beelden op de schilderijen van onze Laermans, door streken en straten. Als de avond valt, verdwijnen ze door stegen naar de wijde velden, opwaarts naar de Luikse hoogten, 35 kilometer ver, met hun last op de rug. Onderweg vallen ze wel uitgeput, als zware blokken, in een graanveld langs de binnenwegen of vinden een stal of schuur waar ze onder dak komen, totdat ze weer verder hun kruisweg kunnen doorsukkelen en in de vroegste morgenschemering bij vrouw en kroost het leven binnenbrengen voor luttele dagen.

Intussen vieren de dieven hoogtij. De dorpsoverheden mogen nachtwachten inrichten, wiens zwaarste wapen een knuppel is, en verordeningen uitvaardigen, die, naar de letter meesterstukken zijn. Weinig of niets helpt. Geen week gaat er in een enkel dorp voorbij of er wordt gestolen. Sedert ik u daarover onlangs sprak, is het stelen een ware kunst, een behendige liefhebberij geworden. Hier steelt men uit het gebouw van de voedingsdienst, terwijl de wachters op hun post zijn. Elders berooft men klerenmagazijnen, men pakt schoeisel, men steelt halfrijp fruit. Een weduwe in de Maasvallei had een drachtige koe, tweeduizend frank waard, in een weiland. Zekere morgen vond ze er nog de kop, poten en ingewanden van terug met de huid van het kostbaar beest, waarin het ongebornen kalf was gewikkeld. Gebrek aan melk is geen gebrek meer. De boosdoeners melken de koeien 's nachts, één na één, tot de laatste, en gaan met hun kostbare drank naar huis zonder enig spoor achter te laten.

Nederlanders te Antwerpen (van onze correspondent Emanuel de Bom).

Antwerpen, 30 juni.

De oorlog heeft veel uit elkaar gerukt en her en der verstrooid, onnoemelijk veel ellende gesticht, een massa laster, leugen en misverstand in de wereld geholpen: daarom ware het ook maar het beste, dat hij zo snel mogelijk uit de wereld zou zijn. Maar, naast veel lelijks en veel goors, bloeit hier en daar, als een bloempje tussen puinen, al eens iets op, waar we met sympathie en waardering op mogen kijken. Zo hebben, in deze tijden van volkerenhaat en ongekende beproevingen, onder de druk van gemeenschappelijk ondergane noden, mensen zich meer tot mensen aangetrokken gevoeld. De mens moet toch niet altijd en overal een wolf zijn voor zijn medemens. En wat moet er, grote God, van ons allen gaan geworden, als we niet eindelijk een einde gaan maken aan de grote

verdwazing, die zulke verhoudingen aannam, dat we van een wereldondergang moeten gaan spreken? Wanneer komen we eindelijk tot inkeer, gaan we bevroeden, dat wij allen – groten en kleinen – een deel, hoe gering het ook zij, van de schuld op ons mogen nemen in de oorzaken, die de wereld tot de ontzettende misdaad, die deze oorlog is, geleid hebben? Hebben wij ons allen genoegzaam van het grote evangelische woord “gij zult niet doden!” doordrongen? Hebben wij overal tegenover het kwade wel het goede gesteld? Wie gaat vrijuit onder de razend verwoeden, die, in hopeloze warreling, elkaar de keel willen afbijten? Waar is de grote heilige man, die, naar het hoogste voorbeeld, het bevrijdende woord zal spreken, dat het mensdom uit de ban van ellende zal redden, waar het nu kreunend in te zuchten ligt? Is het mogelijk, dat, in deze tijd, uit gezalfde monden nog woorden van haat kunnen komen? Is iedereen zich bewust van de gruwelijke verantwoordelijkheid, die ieder woord, dat opnieuw haat aanvuurt, op zijn ellendig hoofd laadt?

Mensen willen weer gaan tot mensen, er moet een einde komen aan al dat bloed, aan al die laagheid, aan die moordery van ieder uur. Zijn er, die de droeve moed hebben, te beweren, dat wij niet snakken naar vrede, dan geef ik hun hier de stelligste logenstraffing: wij Belgen, wij smachten met heel ons verlangen naar een spoedige, naar een bestendige vrede. Uit alle monden heb ik het gehoord, uit de mond van duizenden, die gebrek lijden, zoals ze nooit geleden hebben, uit de mond van toringlijders, van verarmde, vervallen wrakken van mensen, uit de mond van vroeger sterke, gezonde, levensvreugdige mensen, uit die van hooggeplaatsten, maar vooral uit de mond van het volk. Ons volk heeft genoeg offers gebracht. Onze zonen, onze broers moeten niet verder geslachtefferd worden. Wij willen de vrede.

Mensen, die vroeger met ogen van haat en wantrouwen elkaar beloerden, krijgen weer iets helders in hun blik.

Hebt ge bemerkt, hoe, in de gruwelijke tijd, die we nu, hoop ik, welhaast geheel achter de rug hebben, in de oogopslag van de mensen iets innig-lelijks, iets, als ge er over denkt, om van het huiveren was? Georges Rodenbach schreef een bundel: *Voyage dans les yeux*. Er is een tijd geweest, dat de mensen elkaar niet meer frank en open in de ogen durfden kijken. Zochten ze niet overal het kwaad? Wat was er toch over ons gekomen, dat onze zielenspiegels zo besmeurd waren? Some rotting ... ? Gelukkig zijn er tekens, dat het gaat luwen. En kijk, onmiddellijk wordt ge het gewaar, aan de dagelijkse omgang. Het komt me voor, dat er minder ... gelasterd en belogen wordt, het vertrouwen keert weer, men wil weer broeders erkennen in anderen: is het geen teken, dat er iets in de lucht hangt, dat de vrede nadert?

Mocht het zo zijn.

Waar velen vroeger zich ongaarne buiten hun individualistische schulp waagden, geen aanbeveling meer zochten met anderen, daar is nu onwillekeurig de behoefte, het verlangen naar samenhangigheid ontwaakt.

En wat voor het algemeen geldt, is ook waar voor afzonderlijke kringen. Zo hebben onder de Nederlanders, die sinds jaar en dag te Antwerpen gevestigd zijn en onze stad ook in de sombere uren getrouw zijn gebleven, enige vooraanstaande personen zich herinnerd, dat zij samen menig aanrakingspunt hebben, dat zij (als ik het zo eens mag zeggen) in zekere mate, een groot Hollands gezin uitmaken. Werkeloos zijn de Nederlanders, zoals u al weet, te Antwerpen niet gebleven, en, al konden zij voor de behoeftigen onder hen niet alles verkrijgen wat zij tot leniging van de noden

hadden gewenst, het werk van het Nederlands Steuncomité bleef niet onvruchtbaar. Wie herinnert zich ook niet wat, onmiddellijk na de bezetting, hier door Noord-Nederlanders ten bate van de Belgische vluchtelingen en hun verwanten werd gedaan? Is het thans tot een prachtig werkend lichaam opgegroeide Land- en Tuinbouwcomité niet opgericht op het initiatief van één van uw landgenoten, de heer Van der Veen?

En is in de zogenaamde Commission for Relief de Nederlandse medewerking, vooral nadat de Amerikaanse afgevaardigden zich moesten terugtrekken of op de achtergrond houden, niet van het allerbelangrijkste? Wij, Belgen, vergeten – hoop ik – niet, wat we aan hartelijkheid hebben ondervonden, toen zowat een miljoen van onze medeburgers over uw grenzen kwamen gevlucht, en, dank zij een schitterende organisatie (in weerwil van niet te vermijden tegenvallers vlak bij de grens) spoedig onder dak konden geraken en verzorgd worden. Ik ken mensen, die nog altijd (zo ver dat nu gaat!) een hartelijke briefwisseling onderhouden met de Nederlandse gezinnen, waar ze in die beroerde dagen als bloedverwanten werden onthaald en verpleegd. Ik ken helaas ook ondankbaren ... Maar, daar nu niet over! Wij vergeten ook niet, dat als aan de meest behoevenden af en toe Hollands brood kan uitgedeeld worden, of vis, eieren, zetgoed, zaden konden verstrekt worden, wij daar de Nederlandse regering en het Nederlandse volk (dat het ook niet zo breed heeft) voor te danken hebben. Hebben wij niet bijna allen in Nederland nu nog dierbare verwanten, is er in Holland op dit ogenblik niet een talrijke kolonie van ettelijke duizenden uitgewekenen, die nu zowat drie jaar op de vrije Hollandse bodem gelukkig leven, zeker niet zonder de bittere bijmaak van “ballingschap”, maar die dan toch door hun gerecht wegblijven het bewijs leveren, dat het bij u tamelijk goed uit te houden is? De meesten hebben daartoe trouwens gegronde redenen, al zijn er, die er een zonderling begrip op

nahouden en de gastvrijheid hoofdzakelijk gebruiken om te schimpen op al wat Nederlands of Vlaams is.

Ja, België heeft jegens zijn noorderburen voor altijd een ereschuld aangegaan, en de voorzitter van het Nationaal Comité voor Hulp en Voeding te Antwerpen, de heer Louis Franck, getuigde daarvan naar waarheid, enige weken geleden, in een openbare zitting van de Antwerpse gemeenteraad, toen hij hulde bracht aan uw regering, waar die, in een allerneteligst ogenblik, was bijgesprongen met de zending, in bruikleen, van 12.000 ton tarwe.

De Nederlanders te Antwerpen – ongelooflijk zou ik het haast noemen, als men bedenkt, dat Antwerpen op enige kilometers van de Hollandse grens ligt, en de meest Vlaamse, d.i. Nederlandse stad van België is, waar Hollanders zich altijd na korte tijd thuis hebben gevoeld – hadden totnogtoe zo goed als geen geregeld onderling verkeer. Er bestonden wel enige verenigingen, zoals de Wilhelmina-verenigingen (er waren er twee!), en de liefdadige kring Hulp in Nood. Er bestond zelfs, en wel sedert 18 januari 1879, een Hollandse club, indertijd gesticht door wijlen de heer Reinders-Bisdom. Maar dat bestaan was gaandeweg tot een flauwe schijn verbleekt; de club bestond hoofdzakelijk op papier. Maar op papier bestond hij dan toch, en het blijkt, dat de archieven prachtig in orde zijn. Maar nu is er dan toch iets beters mede te delen. Vandaag heeft de Hollandse Club zich weer tot nieuw leven ontpopt. Het mocht niet langer zo blijven, dat Nederlanders in het buitenland gaandeweg hun nationaliteit gaan vergeten en het bewustzijn, tot het moederland te behoren, kwijt gaan raken. Dat mocht vooral in Vlaanderen niet, waar Nederland zijn meest oprechte vrienden telt. Daar is natuurlijk geen kwestie van, dat in zo'n Hollandse club van enige politiek of staatkunde sprake zou zijn. De enige bedoeling is: de banden tussen Nederlanders weer wat nauwer aan te knopen. Hebben ze elkaar in de benarde uren niet nader leren kennen, en ook waarderen?

Gemeenschappelijke noodweer leidde tot samenvoelen als landgenoten, en men ging levendig begrijpen, dat het nu niet goed meer ging, om het besef, te behoren tot de grote Nederlandse familie, verder te laten afslijten. Holland leeft weer, Holland streeft weer ...

Het is, in al zijn bescheidenheid, een merkwaardig gebeurtenisje, en ik ben er, als Vlaming, werkelijk gelukkig om, dat dit besef nu eindelijk voorgoed ontwaakt schijnt. De Hollandse mentaliteit, als bevriend toeschouwer mag ik het wel zeggen, onderscheidt zich van menig andere door trekken, die zich bescheiden voor het oog van de oppervlakkige beoordelaar verbergen: ernst, degelijkheid, bezonkenheid, volharding, een zekere voornaamheid, wars van uiterlijk vertoon en aanstellerij (een echt Hollands woord!) : ziedaar enige der prachtige eigenschappen waar wij velen onder uw landslieden (er zullen er ook wel onder zijn, die er maar naar streven ...) mogen om benijden. En het blijft, al is er beterschap waar te nemen, onbetwistbaar, dat die voortreffelijke eigenschappen van de Nederlandse aard door de grote hoop hier niet opgemerkt of naar verdienste gewaardeerd worden. Ken ik er zelfs niet, onder mijn Flamingantische vrienden, die daar maar geen kijk op kunnen krijgen, en, onwillekeurig, allerlei verouderde legendarische praatjes in het leven helpen houden? Om van de andere vrienden maar te zwijgen ...

Ging daar van die oude Hollandse club een leven uit? Zeker, ook nu heeft die geen weidse bedoelingen. Maar “de gezelligheid” – weer zo’n onverbasterd Hollands woord! – was er zelfs niet altijd meer te vinden, naar het schijnt.

Nu is dan op de eerste verdieping van het Café des Arts, Kunstlei 40, heden op enigszins plechtige wijze de herboren Hollandse club ingewijd. Het is er heel netjes, zonder enige praal, maar aantrekkelijk door de mooie ligging (uitzicht op de Keyserlei, de Vlaamse Opera,

het Teniersplein, druk tramverkeer, enz.), volop in het centrum van de stad, op een paar honderd meter van het centraal station. De vertrekken zijn ruim en gezellig, aangenaam versierd met wat Rembrandts, en fraaie gordijnen. Voor de gelegenheid was er een decoratief gordijn van Nederlandse driekleur. De koningin van Nederland beheerst een van de wanden.

Een dertigtal aanwezige dames en heren – blijkbaar in uitnemende stemming – haalden hun hart op aan het stille feestje, waar het Nederlandschap bescheiden maar vast werd bevestigd. Ik zag er de erevoorzitter, de heer J. A. van den Bergh, consul-generaal, met zijn echtgenote en zijn dochter, de heer M. Van Maanen, de preses, de heer J. de Lange, secretaris, de heer J. Pijl, waarnemend penningmeester. Verder noteerde ik vlijtig de namen van de heren M. Blaabeen, dr. Brandes, Brandon, Cohen, Franken, Jansen, Marcos, Rogmans, Schellen, L. H. Smeding, Wijnperle e.a., de meesten onder hen vergezeld door hun dames, die voor de gelegenheid door het galante bureau met mooie bloemen waren vereerd. De theekopjes (nee maar, de thee ... in deze dagen!) en de taartjes (zeg, denk hier lang over na!) gingen er rond: in één woord, zoals wijlen Thinens in “Er was eens een man, die een proper voorkamertje had ...” zo in-Hollands knus verteld; “ze zaten in gloria, en de wijn was lekker en de sigaren waren ook goed.”

Nadat voorzitter Van Maanen beknopt de wedergeboorte van de trouwens nooit overleden Hollandse club had gemeld en de nieuwe lokaliteit voor open verklaard, kreeg consul-generaal Van den Bergh het woord, die in een korte, geestige rede verhaalde van zijn goed gestoffeerde herinneringen aan Hollands clubleven te Antwerpen.

Na een woord van herdenken aan de stichter, zijn vriend Reinders-Bisdom, en uiting van zijn dankbaar gevoel voor wat hij persoonlijk aan die oude club te danken had, sprak hij van het lief en het leed,

dat die in de 39 jaar van haar bescheiden bestaan had meegemaakt. Mettertijd was de bescheidenheid haast tot schimmigheid geworden, om eindelijk tot quasi niet-zijn over te gaan. Maar dat de Club zou opdoeken, dat wou hij niet gaarne hebben beleefd. Het droeve 1914 stortte over ons. Velen verlieten Antwerpen, keerden terug naar het vaderland, sommigen helaas om niet terug te keren. Maar toch heeft de oorlog in al zijn barheid, helpen nieuwe banden smeden. En toen we in de comités tot steun, die uit noodzaak ontstonden, die Hollandse mensen aan het werk zagen, kwam ook de oude gedachte bij de consul op: die kerels moeten we bijeen houden. Ere wie ere toekomt: het plan om de Club opnieuw te laten geboren worden komt de heer J. de Lange toe, hij die de pen van secretaris thans torst. De oude leden, de kern van de oude club, keerden terug. Dat wij nu zo netjes gehuisvest zijn, met die mooie gordijnen, dat fraaie tapijt, die wandbekleding, dat biljart, die leestafel, de gezellige stoelen (nog de oude van vroeger) het stemt tot dankbaarheid.

Art. 1 van de statuten, dat zegt; "De vereniging de Hollandse Club stelt zich ten doel het gezellig verkeer onder de hier aanwezige Nederlanders te bevorderen", blijft van kracht. Gezellig verkeer is hier inderdaad de hoofdzaak. Ik wens u, dames en heren, van harte toe wat ik zelf voor een deel aan de oude club te danken heb, nl. dat ik daardoor op en top Nederlander ben en de liefde tot het vaderland er warm in is gebleven. De Hollandse club moge leven en bloeien!

We bleven er nog een lange poos bij mekaar en hopen er vaak terug te keren.

Uit Luikerland.

Hasselt, 30 juni.

Ik heb u iets belangrijks, iets ontzettends en kinderachtigs tevens, iets buitengewoons en ook meteen eerbiedwaardigs mede te delen. Mogelijk zult ge er niet aan geloven, daar ge wellicht niet behoort tot dezen van wie Jezus zegde: “Zalig zijn de armen van geest, want het rijk der hemelen hoort hun toe. Zalig zijn zij, die geloven zonder gezien te hebben ... Ik echter heb achting voor de scharen duizenden, eenvoudig van hart en kinderen tot de dood, daar ze niet zelfstandig kunnen leven en als schapen herders nodig hebben om hen in de hemel van bedwelming te leiden en te behouden.

Ge kent toch wel de heilige Januarius, bisschop van Benevento, in 305 als martelaar gestorven? Hij is de patroon van Napels, waar men een flesje van zijn gestolde bloed bewaart. Nu, zo spreekt de gelovige – de legende ook, zegt men – wordt dit bloed telkens vloeibaar op de feestdag van de heilige en ook in zeer gewichtige andere omstandigheden. Is het een droom van mij? Zekere Franse generaal kon zich moeilijk meester maken van Napels, zonder erge moordpartijen. “Laat het bloed van Januarius vloeibaar worden”, riep hij de geestelijkheid toe, “dan zal de stad zich overgeven”. Doch het bloed roerde niet. Na zijn geduld te hebben verloren, gebood hij met klem: “Zo deze middag het bloed niet vloeibaar wordt, zal Napels met de grond worden gelijk gemaakt.” Januarius verhoorde de aanroeping van zijn dienaren, het bloed vloeiende en Napels gaf zich over.

In dezelfde zin, zonder mijn droom, bezit Hasselt een even grote, misschien minder ver beroemde kostbaarheid: Het Heilig Sacrament van Mirakel. In 1317 werd deze hostie naar een zieke gedragen, doch onderweg aangeraakt door ongewijde handen. Zij stortte bloed en kleefde zo aan het klein linnen doekje dat in de ciborie lag. In 1804 werd daarover schriftelijk een officieel stuk opgemaakt. Dit is meer dan 100 jaar geleden, en 1317 is nog verder in het verleden. Daar er nu onder de mensen veel ongelovigen zijn, die met dergelijke religie

spotten, half gelovigen en twijfelaars ook, die er zich niet om bekreunen, en die twee de ware gelovigen maar onrustig en ongelukkig maken, heeft de opperherder van Luikerland, zijne hoogwaardigheid bisschop Rutten, van de voordelige stemming van de bevolking bij gelegenheid van zijn 50-jarig priesterschap gebruik gemaakt om spot en twijfel voorgoed een deuk te geven. Daarin slagen zal hij wel niet, doch de gelovigen sterken zal lichter vallen. En hij is methodisch en verstandig te werk gegaan.

Bij gelegenheid van de 600^e verjaardag van het wonder was monseigneur Rutten naar Hasselt gekomen, werd stoetsgewijze naar de hoofdkerk gebracht, waar hij in pontificale assistentie de hoogmis bijwoonde. De kerk was natuurlijk propvol. Een welbespraakt kloosterling hield er een rede over het mirakel en de priesterwijding van de “geliefde Vlaamse kerkvoogd”.

Dit was de inleiding van de grote plechtigheid door de bisschop zelf verricht. Hij zou de H. Hostie onderzoeken, die van 1317, in 1804 door bisschop Zaepffel officieel als echt erkend. Om 4 uur in de namiddag trok men dan weer in stoet kerkwaarts. Gedurende de dienst werd de Heilige Hostie uit de monstrans genomen door monseigneur Rutten, die haar godvruchtig en nauwkeurig onderzocht en met aandoening bekende dat zijn, zoals hij haar in handen had, dezelfde is als die van 1317: dat zij nog altijd aan het doekje kleeft, “maar door het opdrogen gebarsten is, en dat de bloedvlekken, bruin geworden na zeshonderd jaar, toch nog goed zichtbaar zijn.”

Na deze verklaring kwamen de heren kanunniken ook naar voren en bevonden juist hetzelfde als hun bisschop. De heren geestelijken uit de stad, enige geestelijken uit de omtrek, de gemeenteraad, de kerkfabriek en enige aanzienlijke burgers kwamen ook de Heilige Hostie vereren. Tot betuiging dat allen het zonder verdere redetwist eens waren, ondertekenden ze allen het officieel verslag, dat

opgemaakt was, en waarvan de zeer eerwaarde heer deken een Vlaamse vertaling gaf van de preekstoel af.

Nu kwam de kudde der gelovigen, der echt gelovenden. Voor haar blijkt het geschreven stuk niet nodig. Zij ook mag de wonderbare hostie zien. Haar geloof zal er des te vuriger om worden.

Kortweg zijn zelfs te Hasselt en onder de andere Limburgers, allen Vlamingen, verscheidene vragen gesteld. In welke taal werd het officieel stuk opgesteld, daar het moest vertaald worden in het Vlaams, de taal van al de echte Limburgers? In het Vlaams alleen – lees het Nederlands – zou het getuigschrift toch kunnen gelezen en vereerd worden door iedereen, terwijl nu de gelovige menigte schrift en hostie moet beschouwen zoals beide haar zeer oppervlakkig werden voorgesteld. Want onder de gans eenvoudigen van harte, we zijn niet meer in 1317, zullen er toch velen naar voren komen met een doorslaand praatje, waardoor ze willen bewijzen, dat de bewijzen bij het onderzoek, en heel zeker ook bij het schriftstuk, wat al te zeer in het duister zijn gebleven. Kan er iets gevaarlijker zijn om het geloof aan het wankelen te brengen, het geloof van de zoete kudde? Oh! Onze hogere wereld heeft niet te veel last met haar kinderlijk geloof. Ze zorgt alleen dat de kerk in het dorp blijft. Dit is voor de geestelijkheid ruim voldoende.

Niettemin is zo'n plechtigheid in de 20^e eeuw wel belangstelling waard. Ze tekent een toestand bij de herders zowel als bij de schapen.

7 juli 1917

Een waarschuwing van de Belgische regering.

In verband met de pogingen om in het bezette gebied ontvreemde fondsen hier te lande op de markt te brengen, verzoekt het bestuur

van de Vereniging voor de Effectenhandel te Amsterdam bekendheid te geven aan een besluitwet van de Belgische regering, van 31 mei 1917, de volgende bepalingen bevattende:

Art. 1. Zijn nietig en van gener waarde, tenzij ze afhankelijk zijn van een normaal beheer, alle handelingen met beschikking over of verpanding van roerende of onroerende goederen die de staat toebehoren en op dewelke de vijand, sedert 4 augustus 1914, beslag heeft gelegd of doen leggen.

Art. 2. Zijn eveneens nietig en van gener waarde alle handelingen met beschikking over of verpanding van roerende of onroerende goederen die vanwege de vijand, sedert 4 augustus 1914, het voorwerp zijn geweest van verbeurdverklaringen, beslagleggingen, gedwongen verkoop, of van alle andere, op het privaat eigendom inbreuk makende maatregelen.

Worden als privaat eigendom beschouwd: de goederen van de gemeenten, provincies en openbare instellingen.

Art. 3. De bij artikelen 1 en 2 bedoelde goederen kunnen tegenover welke bezitter ook teruggeëist worden, zonder dat de eigenaar ertoe verplicht is de prijs die ze gekost hebben terug te betalen, de bezitter kunnende alleen nog zijn verhaal hebben op diegene van wie hij de goederen bekomen heeft.

Geen verzoek tot teruggeving zal kunnen ingediend worden na het verstrijken van de drie jaren volgende op het sluiten van de vrede.

Art. 4. Al wie, te rekenen van de dag, waarop deze wet bekend gemaakt is vrijwillig zijn medewerking zal hebben verleend aan de uitvoering ten opzichte van bedoelde goederen genomen, al wie goederen die het voorwerp van die maatregelen zijn geweest, zal hebben verkocht, verworven, gegeven of tot onderpand aanvaard,

zal gestraft worden met gevangenzetting van één jaar tot vijf jaar en met geldboete van 500 frank tot 20.000 frank of enkel met één van deze straffen.

De gerechtshoven en rechtbanken zullen aan de veroordeelden ook de uitoefening der kiesrechten en der rechten opgesomd in artikel 31 van het strafwetboek kunnen ontzeggen voor een tijdsbestek van vijf tot tien jaar.

Al de bepalingen van het eerste boek van het strafwetboek zijn toepasselijk op die inbreuken.

Deze, wanneer zij in den vreemde gepleegd werden, kunnen in België vervolgd worden, zelfs al wordt de beschuldigde daar niet gevonden. In dit geval kan de vervolging bij alle Belgische correctionele rechtbanken aanhangig gemaakt worden.

9 juli 1917

Voor de Belgische militairen.

Havre, 8 juli. Baron de Broqueville, de Belgische minister van oorlog, heeft, ter tegemoetkoming aan de behoeften van de gemobiliseerden na de oorlog, bepaald, dat er aan de subalterne militairen, die, sedert de 1^e augustus 1914, twee jaar werkelijke dienst gedaan hebben onder de wapens, de volgende dagelijkse oorlogssoldij uitgekeerd zal worden: onderofficieren 40 centiemen; korporaals en brigadiers 20 centiemen en soldaten 15 centiemen. Een bijzondere schadevergoeding van een frank wordt toegekend aan de militairen beneden de rang van officier voor elke dag, die zij in gevecht doorbrengen. Deze schadevergoeding zal bij de demobilisatie uitbetaald worden. De bepalingen van de minister van oorlog zijn op 1 dezer van kracht geworden.

11 juli 1917

Men meldt ons uit Maastricht:

Gisteren is, na lange tijd, weer de eerste zending brood naar België gegaan.

18 juli 1917

Franse en Belgische metaalnijverheid.

De Franse Schneider-Creuzot-groep, aldus verneemt de Frankfurter Zeitung uit Parijs, zal in gedeeltelijke belangengemeenschap treden tot de Belgische Empain-groep, door haar elektrische afdeling in Champagne aan de Seine te doen aansluiten bij de Ateliers de Constructions électriques du Nord et de l'Est van Empain, welke arbeidsterreinen elkaar aanvullen.

21 juli 1917

Het Vlaamsche Nieuws meldt:

De anders zo rustige streek van Haspengouw wordt steeds voortdurend geteisterd door lieden van alle slag en elke ouderdom, die vroeg en laat, komende ook soms van heel ver, de velden aflopen op zoek naar al wat hun onder de handen valt; hoven worden geplunderd, onrijp fruit en niet-volwassen aardappelen geroofd, afsluitingen vernield, takken van bomen gerukt, halmen van aren ontdaan, hooi meegenomen! Waar gaat het naar toe?

Voor de kleine landlieden en werkmanshoofden, vaders van talrijke kleuters, bestaat soms een verontschuldiging, want velen van hen lijden honger en hun bevoorrading is zeer slecht verzorgd.

Sedert geruime tijd werd de velden, bijzonderlijk de graanakkers, gelegen in de omstreken van de gemeenten Landen, Attenhoven, Rumpsdorp, Neerhespen, Laar, Neerwinden het mikpunt van de nachtelijke dieven, welke het bijzonder gemunt hadden op de gerst- en korenaren, die ze met messen en sikkels afsneden en meenamen.

Eindelijk gelukte het aan de plaatselijke nachtwacht, geholpen door de Duitse veldgendarmen, een ganse bende nachtelijke schelmen te vatten.

Negentien personen zijn reeds aangehouden en naar Landen overgebracht.

23 juli 1917

Havre, 22 juli. Het bericht omtrent de oproeping tot de krijgsdienst van gehuwde mannen, die zijn geboren na 30 juni 1876 en voor 1 januari 1885, was voorbarig.

1 augustus 1917

Tot de jongste verordeningen van de Duitse gouverneur-generaal in België behoren: een verordening betreffende de aangifte van het vermogen van onderdanen van het vijandelijk buitenland in België; en verder een aanvullingsverordening betreffende het vervaardigen en het verkopen van landkaarten: het is verboden kaarten van om het even welke aard op de schaal van 1:100.000 of daaronder, alsook plannen, die stadsinrichtingen of –gedeelten, spoorweg-, haven- en fabrieksinrichtingen op dezelfde schaal weergeven, op openbare plaatsen aan te plakken, uit te stallen, uit te hangen of ten toon te spreiden.

2 augustus 1917

De Belgen en de levensduurte.

Ste. Adresse, 19 juli.

De betrekkelijke welstand, waartoe de Belgische vluchtelingen, dank zij hun ondernemingsgeest en arbeidszin en mede door de ruime tegemoetkomingen van de Franse regering en van de bevolking, waren gekomen, werd reeds spoedig zeer ernstig bedreigd door de ontzaglijke oorlogsduurte. Deze duurte drukte op een groot deel der Belgische uitgewekenen met een bijzondere hevigheid, daar de omstandigheden hen juist hadden samen gehoopt in plaatsen, waar de prijsopdrijving van levensmiddelen en woninghuur vrij spel hadden. Sommige, en daaronder juist de meest talrijke, vluchtelingencentra vormden zich daar, waar het aantal vreemdelingen fabelachtige verhoudingen had aangenomen. Dit gebeurde ofwel tengevolge van het toestromen van vreemde arbeidskrachten, ofwel tengevolge van de aanwezigheid van Engelse en van Amerikaanse handelaars, die naar het scheen niet gewoon zijn om naar de prijs te vragen van hetgeen ze kopen. Dat de oorspronkelijke bevolking het door die toestand geducht moest ontgelden, laat zich verstaan.

Het kan dan ook geen verwondering wekken, dat een volk als het Belgische, dat de praktijk kent van bloeiende samenwerkende maatschappijen en zin heeft voor coöperatie, ook, ondanks zijn ballingschap, de handen ineensloeg om met vereende krachten aan de levensduurte en aan de prijsopdrijvingen vooral, het hoofd te bieden.

Al zeer spoedig doken allerlei pogingen op om door gezamenlijke inkoop de duurte der levensmiddelen te verzachten.

Maar de moeilijkheden waren wel bijzonder groot. Niet zozeer was het moeilijk om kapitaal te verenigen en geschikte bedrijfsleiders te vinden, doch de oorlogstoestand, die alle verhoudingen omwierp, was er schuld van, dat niet langer de groothandelaar of fabrikant naar de winkeliers-afnemers zocht, maar de winkelier er zelf maar op uit moest trekken op zoek naar de benodigde artikelen. De reizigers schenen de wereld uit, aan aanbieden werd zelfs niet meer gedaan en bovendien moest de afnemer, die het geluk had iets in te open, zelf maar de grote vraag oplossen: hoe de gekochte waar thuis te krijgen bij de bestaande transportmogelijkheid.

Door die buiten alle verhoudingen tredende moeilijkheden hebben de Belgische vluchtelingen zich niet laten afschrikken en hun pogingen zijn zelfs met goede uitslag bekroond. In enkele grote vluchtelingenmiddens bloeit thans de gezamenlijke inkoop, zoals bijvoorbeeld te Parijs, waar onder een drietal coöperaties "de Concordia" bijvoorbeeld snel in omvang toeneemt. Zelfs mag verwacht worden, dat, nu de transportmoeilijkheid langzamerhand geschikt wordt, binnenkort ook iets in deze richting zal worden ondernomen voor de verspreide vluchtelingen in de provinciesteden en op het platteland.

Het best geslaagde type van coöperatie is "Het Belgisch Gezin" te Havre. Het werkt nu juist een jaar en heeft op dit ogenblik een omvang bereikt, die op een jaarlijkse omzet van 2.000.000 frank kan worden begroot.

Het Belgisch Gezin heeft tot promotors in de eerste plaats het grote Belgische vluchtelingencomité, het bij de vluchtelingen als comité Schollaert bekende lichaam, waarover in vorige brieven reeds werd gesproken, en de vertegenwoordigers der verschillende ministeriële departementen, die ieder hun secretaris-generaal of kabinetschef afvaardigden en verder nog enkele invloedrijke persoonlijkheden.

Toen zich de behoefte aan gezamenlijke inkoop zo sterk deed gevoelen en voor de ambtenaren en voor sommige diensten reeds bepaalde vormen van verbruikscoöperatie heilzaam werkten, waren het vooral de hogere ambtenaren, die door hun verblijfstoelagen beter tegen het dure leven gewapend waren, die meenden een flink werk in het leven te moeten roepen om de tegen de duurte vrijwel weerloze landgenoten behulpzaam te zijn, door verschillende instellingen, als eethuizen, kruideniers- en andere winkels, slachterijen, enz. op te richten.

Een voorlopig bestuur wist de voorbereidende werkzaamheden snel af te doen, zodat de verbruikscoöperatie de 12^e juli 1916 haar beslag kreeg en in werking trad onder de naam "Het Belgisch Gezin". Binnen zeer korte tijd kon men in de verschillende centra van Havre en zijn nijverheidsomgeving overal de winkelpui met dat Vlaamse opschrift vinden. De maatschappij werd ingericht overeenkomstig de eisen van de Franse wetgeving, als een naamloze vennootschap met veranderlijk kapitaal en bestuur." Haar doel is de Belgische vluchtelingen van koopwaar te voorzien volgens het stelsel van gezamenlijke inkoop en met vermijding van winstvorming. Daarbij werd tevens als stelregel toegepast dat aan de leden-deelnemers der coöperatie de winst, gemaakt op hun inkomen, zou worden uitgekeerd, terwijl de winst, gevormd door de inkopen van de vluchtelingen-niet-leden, zou worden bestemd tot het vormen van een hulpkas voor vluchtelingen.

Het kapitaal zou oorspronkelijk 10.000 frank bedragen, te vormen door aandelen van 50 frank, waarvan tenminste 5 F moest worden volstort. Dat de zaak slaagde moge hieruit blijken, dat, waar dus aanvankelijk op ten hoogste 200 leden werd gerekend, thans het eerste duizendtal reeds lang vol is en dat deze meer dan duizend vluchtelingengezinnen thans reeds zoveel hebben gestort, dat het kapitaal op het ogenblik 37.000 frank bedraagt. De rente bedraagt 4

procent. En waar slechts een deel van de vluchtelingen er toe komt als lid toe te treden, waar de prijzen voor allen gelijk zijn, daar kan men gemakkelijk nagaan hoe "Het Belgisch Gezin" hier in de Belgische gezinnen burgerrecht heeft verkregen.

De coöperatie, die onder voorzitterschap van de heer Pauwels, griffier van de kamer van volksvertegenwoordiging en onder leiding van de directeur, de heer Govaerts, een Belgisch zakenman, snel tot ontwikkeling kwam, beschikt thans reeds over een groot centraal magazijn met vijf bijwinkels in de meest bevolkte stadswijken.

In het midden van de stad, in de nabijheid van de centrale hallen, heeft zij een grote slagerij, terwijl zowel in het midden van de stad, als in het uitgebreide nijverheidscentrum van Gravelle, twee grote "brasseries" met eethuizen zijn, en vooral met deze inrichtingen heeft de coöperatie een weergaloos succes.

4 augustus 1917

Belgische schatkistbiljetten.

Een bericht uit Parijs aan de Frankfurter Zeitung meldt, dat de Belgische Staatscourant te Havre een mededeling bevat, volgens welke de per 1 augustus vervallen coupons der 4 procent Belgische schatkistbiljetten door overmacht eerst na het sluiten van de vrede zullen worden betaald. Aan de houders in niet-vijandelijk en onbezet gebied wordt aangeboden hun stukken te ruilen in 5 procent 3-jarige biljetten onder overlegging van de bedoelde halfjaarcoupon. De niet-ingeruilde stukken zullen na het sluiten van de vrede, met bijberekening der afgelopen 4 procent rente terugbetaald worden. De inwoners van bezet gebied hebben, na ontruiming door de vijand, eveneens de keuze tussen ruil of terugbetaling.

Uit Antwerpen.

Omtrent de slechte bevoorrading te Antwerpen schrijft het Vlaamsche Nieuws:

Donderdag, 2 augustus. Geen aardappelen voor de bevolking. Is er iemand die aan het hoofd staat van de bevoorradingsdienst die ons kan ingeven met wat wij ons vandaag moeten voeden? De bewaking aan de poorten is zo streng dat ge met geen kilo aardappelen binnen de stad kunt komen; brood hebben we niet genoeg, en rijst, het enige dat de aardappelen zou kunnen vervangen, bekomen wij sedert maanden niet meer. De burgers die zelf koken kunnen toch van de 300 gram rantsoen per dag en per persoon (zonder de dagen dat er geen zijn) geen aardappelen in de soep doen, en het zou juist zijn dat die dan ten minste wat rijst zouden bekomen.

Met de koffie is het al even droevig gesteld, hij staat in de winkels getekend tegen 42 F per kilo en meer. Wie kan dat besteden? Zijn dat geen woekerprijzen en moest niet al de koffie die voorhanden is aangeslagen worden om in de comités uitgedeeld te worden? Het is toch niet met 75 gram per rantsoen dat we om de twee maanden bekomen en de enkele grammen slechte beetwortelpoeder daarbij dat we dagelijks een tas koffie kunnen drinken. De koffie die nu tegen zulke woekerprijs verkocht wordt in de winkels dient alleen om een paar Antwerpenaren schatrijk te maken ten nadele van de zo beproefde bevolking. Het is een schande!

Over de bedeling van vet wordt ook zeer fel geklaagd. Boter mogen en kunnen we niet kopen deze maand; nu het tot hertoe hete dagen waren, krijgen we 100 gram spek per rantsoen, doch voor patatten te bakken en groenten te stoven zullen we maar water gebruiken.

Als de heren die de bedelingen regelen deze maand enige dagen geen aardappelen, dunne soep, slechte of geen koffie, droog brood en

afgekookte groenten zonder boter of vet te eten krijgen, zal het voor de bevolking toekomende maand wel beter zijn. Laat ons hopen.

7 augustus 1917

Havre, 6 augustus. De koning en de koningin van België hebben Holman, de eerste minister van Nieuw-Zuid-Wales, ontvangen, die de koningin een cheque van 1.500.000 frank overhandigde voor de slachtoffers van de oorlog. Door deze cheque stijgt het bedrag, door dit land aan België aangeboden, tot 18 miljoen frank.

8 augustus 1917

Uit België.

De Duitse gouverneur-generaal in België heeft de hoogste prijzen voor de verkoop van gedorst koren, meel, zemelen en brood per 100 kg als volgt vastgesteld:

Voor tarwe uit stapelplaats of molen geleverd, 68,25 F; voor rogge uit stapelplaats of molen geleverd, 31,07 F; voor masteluin uit stapelplaats of molen geleverd, 30,95 F; voor ongepelde spelt uit stapelplaats of molen geleverd, 30,15 F; voor zemelen uit stapelplaats of molen geleverd, 21,50 F; voor tarwemeel aan bakkers of verbruikers geleverd, 60,08 F; voor roggemeel aan bakkers of verbruikers geleverd, 36,20 F; voor masteluinmeel aan bakkers of verbruikers geleverd, 36,68 F; voor tarwebrood aan verbruikers geleverd, 0,60 F per kilo.

Deze hoogste prijzen worden op 16 dezer van kracht.

11 augustus 1917

Tot de nieuwe verordeningen, uitgevaardigd door de Duitse gouverneur-generaal in België, behoort een verordening betreffende

de oprichting van vennootschappen en de uitgifte van geldwaardige papieren. Het eerste artikel zegt:

Naamloze vennootschappen bij wijze van geldschieting op aandelen en coöperatieve verenigingen (samenwerkende maatschappijen) mogen niet zonder de voorafgaande toelating van de commissaris-generaal voor de banken (Generalkommissar für die Banken) in België worden opgericht.

Verder heeft de Duitse overheid in België een verordening ingesteld, waarbij een belasting op het roerend vermogen wordt gevestigd.

In art. 1 wordt gezegd:

Een jaarlijkse belasting wordt gelegd op het roerend vermogen ten laste van elke natuurlijke persoon die, op de 1^e januari van het belastingjaar, de hoedanigheid van inwoner van het rijk heeft, of sedert een jaar in het land vertoeft.

De heffing van deze belasting wordt aan het Beheer der Registratie en Domeinen toevertrouwd.

Van art. 2 luidt het eerste gedeelte: Wordt, voor de toepassing van deze verordening, geacht inwoner van het rijk te zijn, degene die er zijn gewoon verblijf heeft.

Al wie een gewoon verblijf in België en tevens in het buitenland heeft, wordt geacht inwoner van het rijk te zijn, indien de zetel van zijn vermogen in België is gevestigd.

14 augustus 1917

De Belgische havens.

In het te Maastricht verschijnende Belgische blad Nouvelles schrijft Teugels de Vos:

Er zal weldra van de belangrijkste Belgische havens niets meer over blijven. Ten einde de Duitsers uit Oostende en Zeebrugge te verdrijven, moet het in 1914 begonnen werk der vernietiging daar volbracht worden. De veiligheid van de Engelse kusten vergt deze droeve arbeid. Brugge, de reparatiehaven voor de duikboten, blijft het aanvalsdoel der Engelse vliegers; Gent heeft eveneens herhaalde malen blootgestaan aan luchtaanvallen. Het lot van Antwerpen blijft onrustbarend. Het geldt als de concurrent van Hamburg en daarom zullen de Duitsers het zoveel mogelijk schade toebrengen. In welke toestand zullen de binnenhavens van Gent en Brugge zich na de ontruiming door de Duitsers bevinden? Men siddert bij deze gedachte!

15 augustus 1917

Het Vlaamsche Nieuws verneemt uit Tienen en omstreken:

Het getal graan- en aardappelrovers vermeerderd en de roekeloosheid waarmee deze brutale kerels optreden baart voor de eigenaars begrijpelijke onrust.

Met grote voldoening en verlichting wordt ook vernomen dat in het arrondissement Leuven al de gepensioneerde gendarmes, veldwachters en politieagenten, door het parket terug in dienst geroepen zijn, wel te verstaan degene, die zich nog in een goede staat van gezondheid bevinden. Deze oefenen onder het bevel van de heer procureur des konings het ambt uit dat voor de oorlog aan de gendarmes opgelegd was: opzoekingen, onderzoekingen, aanhoudingen.

16 augustus 1917

Het economisch herstel van België.

Men schrijft ons:

In verband met de droevige vooruitzichten omtrent de economische toestand in België na de oorlog, die de heer Teugels de Vos koestert in zijn stuk in Les Nouvelles, overgenomen in de N.R.C. van dinsdagavond 14 dezer, mag er op gewezen worden, dat niet alle Belgen de toestand even donker inzien.

Daargelaten dat het nog steeds in het onzekere blijft of, en in welke mate, de Duitsers, bij een mogelijke terugtocht uit België, zich zullen te buiten gaan aan opzettelijke vernielingen in de havens van Zeebrugge, te Gent, te Antwerpen, te Brussel, moet men niet uit het oog verliezen dat er onder de Belgen in het binnen- en buitenland allerlei tekenen waar te nemen vallen die wijzen op een ernstig voorbereiden om de economische bedrijvigheid krachtig te hervatten zodra de gelegenheid daartoe openstaat.

Onder voorzitterschap van baron de Broqueville, onlangs minister van buitenlandse zaken geworden, werkt te Havre een Belgische Economische Raad, die zijn vertakkingen heeft in de vorm van commissies in Frankrijk, Engeland en Nederland en het werk van wijlen Waxweiler krachtig voortzet. Deze raad stelt een uitgebreid onderzoek in naar de economische toestand van België voor en gedurende de oorlog en over de kansen voor nijverheid en handel. Ze maakt ook uitgebreide plannen van herstel op.

Daarnaast zouden te vermelden zijn, de vele groepen van nijveraars en handelaars, die uit eigen initiatief naar aansluiting gezocht hebben om de voorbereidende maatregelen te bespreken, die dienen genomen te worden om de haast geheel ten onder gegane nijverheid – die zoveel te lijden had door het afnemen van de grondstoffen en

de machines – en de zo jammerlijk gestrande handel weer vlot te krijgen. Ze bestaan zowel binnen het bezette gebied als bij de Belgen in ballingschap. Bij het voornaamste initiatief dat in dit opzicht genomen werd, heel onlangs, wil ik even stilstaan.

Het geldt een onderneming van een groep industriëlen die zich buiten België bevinden, en zich voorstellen, met hulp van de regering, reeds nu, zoals dit in de bevrijde gewesten van Frankrijk geschiedt, de grondstoffen en werktuigen aan te schaffen voor het opnieuw in gang zetten van de industriële ondernemingen in België. De aankopen zullen geschieden door bemiddeling van de maatschappij op verzoek en ten laste van de nijveraars, die haar de bestellingen zullen overmaken, en ook ten laste van de staat, in zoverre de regering zal willen tussenkomen. In deze verhandelingen zal de maatschappij, geheel of ten dele, als koper of rechtstreekse verkoper, als tussenhandelaar of gevolmachtigde optreden. De maatschappij zal ook als band gelden tussen de staat en de Belgische industriëlen, waar het geldt de vergoedingen in ontvangst te nemen, die aan dezen zouden toegekend worden ten gevolge van vernieling, beschadiging, opvoering gedurende de oorlog. De maatschappij wordt gesticht onder de vorm van een naamloze vennootschap of coöperatie, met een kapitaal van 200.000 frank, vertegenwoordigd door 2000 aandelen van 100 frank en met een maximum intrest van 5 procent. Circulaires zijn reeds naar al de Belgische industriëlen gestuurd, die in Frankrijk verblijven en zullen eerlang ook de Belgische industriëlen in Nederland en Engeland bereiken. De bureaus zijn gevestigd bij het comité voor economisch onderzoek, Amsterdamse straat 70 bis, Parijs.

Onlangs is eveneens te Londen een officiële commissie ingesteld, die tot doel heeft de handelsbetrekkingen tussen België en Engeland en zijn koloniën uit te breiden. Ze moet, volgens het besluit tot haar instelling, aanvangen met het onderzoek van de middelen, die

kunnen leiden tot het begunstigen van die handelsrelaties. Ze zal in de eerste plaats nagaan welke voorraden er in beide landen zullen beschikbaar zijn en welke behoeften beide hebben. Ze zal haar oordeel te geven hebben betreffende de wijze, waarop de handel tussen België en het Britse rijk zal kunnen ontwikkeld worden. Daartoe zal ze bij de beste bronnen om inlichtingen uitgaan.

De commissie bestaat uit drie leden, aangesteld door de Board of Trade en drie leden benoemd door het Foreign Office. Ze mag zich daarenboven eigenmachtig andere personen toevoegen, die bevoegd zijn in de zaken, welke ze zal te onderzoeken hebben. Bovendien zal zij, waar het nodig is, de raad inwinnen van vertegenwoordigers van de handel, de scheepvaart en de financiën van België. Bevordering van afzonderlijke belangen en hulpverlening aan een speciale tak van nijverheid en handel zal uitgesloten blijven. De commissie moet de algemene belangen behartigen en kan slechts afzonderlijke ondernemingen steunen, wanneer daarbij de algemene beginselen gebaat worden.

Omtrent deze commissie heeft de Times geschreven: "Het economisch herstel en de ontwikkeling van België zijn volstrekt noodzakelijk, wil de onafhankelijkheid van België in het vervolg een politieke realiteit zijn. Voor de oorlog was België een van de meest winstgevende afzetgebieden van Duitsland, dat er voor miljoenen koopwaren leverde. De huidige combinatie heeft niet tot doel de Belgische markt uit te buiten in het uitsluitend belang van de Engelse handel, noch voordeel te halen uit de rampen van België ten einde dit land economisch van ons te laten afhangen. Wij willen zelfs geen concurrentie doen aan Frankrijk noch aan gelijk welke bondgenoot. De oorlog heeft ons echter geleerd, dat de politieke vriendschap moet steunen op stevige economische betrekkingen.

Wanneer de overwinning der geallieerden België weer zedelijk, financieel en industrieel zal hersteld hebben, zoals wij het aan België verschuldigd zijn, dan zal het er voor de geallieerden nog op aan komen voor België hun afzetgebied zo ruim mogelijk open te zetten en, wederkerig, een passend afzetgebied voor hun handel op zijn markt te zoeken.”

De wettelijke waarde van de Duitse decreten in België.

Men meldt ons:

Met betrekking tot veler en velerlei belangen in België is de vraag wat de wettelijke waarde is van de decreten der Duitse overheid betreffende zaken, waarmee militaire noodzaak niets te maken heeft, van groot belang, niet het minst voor de tijd onmiddellijk na de oorlog. Nederlanders, die onder de bepaling van de nieuwe fiscale decreten der Duitsers in België vallen, zullen met genoeg kennis nemen van het volgende:

Het Belgisch hof van cassatie heeft deze kwestie grondig onderzocht en daaromtrent twee gemotiveerde oordelen geveld, de 20^e mei 1916 en de 14^e juni 1917. De tekst ervan is eindelijk tot hier doorgedrongen. Het hof heeft de eerste maal beslist, dat, in geval van bezetting, de decreten, door de bezetter afgekondigd, geen wetten zijn, naar de rechterlijke betekenis van het woord, doch verordeningen van een vreemde militaire overheid.

Volgens de derde conventie, vermeld in het enig artikel der Belgische wet van 25 mei 1910, moet de contractant, die een gedeelte van het gebied van een andere contractant bezet, door de militaire autoriteiten al de nodige maatregelen doen nemen om in het bezette gebied het openbaar leven te herstellen en te verzekeren, en de

onderhorigen van het bezette gebied moeten zich aan deze maatregelen onderwerpen.

Indien de bezetter, met het doel het openbaar leven te herstellen en te verzekeren, een maatregel neemt, die de aard heeft van een opdracht aan de tribunalen, dan moeten deze daaraan gehoor geven, en dit in uitvoering van de Belgische wet, die de conventies van Den Haag aanvaardt.

Het hof van cassatie maakt echter deze dwingende kracht van de maatregelen, door de bezetter genomen, afhankelijk van het doel dat deze maatregelen moeten bereiken; ze moeten dienen voor de herstelling en verzekering van het openbaar leven; en de Belgische rechtbanken, die tot een uitspraak moeten overgaan, mogen ze slechts toepassen met die bedoeling en binnen de perken van die bedoeling.

De 14^e juni 1917 is door het hof van cassatie een vonnis geveld, dat deze rechtspraak bevestigde. Volgens dit vonnis mogen de Belgische rechtbanken de Duitse verordeningen en decreten slechts toepassen wanneer zij “er het karakter aan kunnen toekennen van een maatregel, die, wegens het speciaal en gelimiteerd doel, dat hij zeker en uitsluitend beoogt, binnen de bepalingen valt van de zending, uitzonderlijk erkend aan de bezetter door de Haagse conventie en haar bijbehorend stuk, en die, zonder door zichzelf rechterlijke autoriteit te hebben, van kracht is voor de Belgische burgers, ingevolge de Belgische wet van 25 mei 1910.”

Hierbij moet bovendien in herinnering gebracht worden, dat de besluitwet van de Belgische regering van 8 april 1917 bepaalt, dat alle maatregelen door de bezetter genomen geheel zullen vervallen, naarmate het Belgische gebied bevrijd wordt.

Uit Luikerland.

Luik, 7 augustus. Sedert voor enkele maanden onze vrienden, de Engelsen, ons 60.000 ton van onze uit Amerika afgezonden voedingsmiddelen hebben afgehouden, wil het niet meer in de hoogste mate van bevrediging goed gaan met de voorziening in ons land. Dit betekent nu juist niet, dat het treurig slecht gaat. Er is tussen hoogste bevrediging en gebrek nog een hele schakering van graden en het is over deze dat ons thans wordt ingemeten, nu eens ruimer, dan weer minder. Konden we het zo maar blijven volhouden en bleven de comités van boven tot beneden maar bestendig met een scherp oog op de uitkijk, om te vernemen hoe de windwijzer staat en welke maatregelen moeten worden genomen tegen de dag van morgen. Want honger staat voor onze deur. Zo we hem nog met worstelen buiten houden, toch slagen we daarin niet altijd en woelt hij wel vaak de deuren van veel behoeftigen open om er dagen en nachten te verblijven. Ik meen ook te moeten vaststellen, dat de bevolking meer dan ooit het oog houdt op inrichting en werking van de voedingsvoorziening. De voorraad van alles wat moet gegeten worden is zo gering, dat iedereen weet, hoe, bij de minste vertraging, de honger zou heersen. Bovendien zijn de meest schreeuwende ongeregelheden, de misdaden, zo moet ik thans in deze omstandigheden zeggen, zo talrijk, dat argwaan, verdenking en beschuldiging, haast niet meer te vermijden zijn.

Alweer hebben we zo'n ergerlijk wraakroepend schelmstuk te Doornik gehad, waar een der hoogste gemeentelijke ambtenaren tot maanden gevangenis is veroordeeld geworden voor ontvreemding van waren en voedsel van de noodcommissie. Dezelfde euvelen werden elders begaan, ook in Luikerland, waar onlangs een voornaam miljonair werd veroordeeld voor een erg vergrijp en langvingerij. Het weekblad, het enige, dat in Limburg verschijnt, valt dan ook niet zonder reden op de voedingscommissie aan, lijk de

duivel op Geraard. De commissie, zo gaat het, heeft, in het eerste jaar van de collectieve voeding, meer dan één miljoen zuivere winst gemaakt en thans nog worden maandelijks overgrote sommen gewonnen, die tot onderstand bestemd blijven van de behoeftigen.

Juist! Doch die ontzaglijke winsten komen onbetwistbaar uit de zak van de kleine en van de grote burgerij, en de kleine burgerij is de talrijkste. Zij dus stort het meest in die onrechtstreekse geldbelasting, welke tot hulp dient aan de armen.

Hieruit volgt, dat de talrijkste onder de betalende huisgezinnen het meest steun bezorgen aan de evennaaste in nood en daarvoor niet enkel de hoogste kinderbelasting maar ook nog de hoogste onrechtstreekse geldbelasting dragen. “Het zou beslist moeten andersom gaan”, zegt iemand die het kan weten. Waartoe moet de arme bevolking van Limburg belast worden vraagt men. Waarom moeten de jaarboeken met overschot gesloten worden? Waarom verkopen de beheerders, zo ze wezenlijk knap willen zijn, niet tegen inkomprijs aan de minder bevoordeligden.

Amerika heeft nu de ganse voeding van België op zich genomen. Zo men de behoeften van België kende, zou men het nodige geld krijgen om de nood te verhelpen, zonder op de reeds zozeer vervallen burgerij terecht te komen ... Verder gaat de kritiek nog scherper. Op het antwoord, dat de voedingmeesters zullen geven, namelijk, dat niemand gedwongen bij hen behoeft te komen, valt onmiddellijk het wederwoord: de commissie alleen is meesteres van alles wat er tot beschikking van het volk komt. Of zou ze maar bestaan om bevoorrechte personen nog grotere voordelen te bezorgen en haar ambtenaren hoger loon te betalen dan voor de oorlog?

Hier wordt nu het vonnis geveld: “De man, die aan het schoteltje zit, klampt er zich aan vast, nu meer dan ooit, en wie zijn vinger in het

water doopt, ziet allicht een drupje aan de top. “Wat is er aan te doen? Verzoeking en bekoring overwinnen de meest onbaatzuchtige, wanneer ze elke dag en elk uur van de dag de zuchtende bestormen. En zuchtend zijn toch de ambtenaren en bedienden van de voedingsdienst, zuchtend als iedereen.

Het gaat met de steenkool, zelfs in het kolenland Luik, zelfs in de stad met kolenmijnen in schoot en omgeving, al net zo. Uw beste vriend zal u zeggen en herhalen: Er zijn geen kolen te bekomen; op al de putten is alles aangeslagen. – Luister, 20 percent blijft voor ons, 80 gaan weg. – Prul en praat! Geen snuifje blijft om nog aan het volk te geven.

Die beste vriend is onder de hoge omes van een koolmijn. Hij ontgoochelt me wreed, want ik heb brandstof nodig. En velen hebben dezelfde nood; en velen wachten, wachten. Ondertussen spreek ik die dikke vriend nogmaals aan op de maandagse beurs. Zijn antwoord blijft al even beslist ontkennend: “Het is ons verboden, brandstof te verkopen. Alles wordt opgeëist”. Helaas! Ik ga heen en stoot juist tegen de dikke buik van een kolenopkoper, die maar zonder aarzelen naar mijn dikke vriend stormt, door de dichte beursmenigte heen. Door de spleten, tussen de benen, de koppen en het gewemel, zie ik hoe die twee, mijn dikke vriend en de opkoper, aan het schipperen zijn. Een kind, dat door de stroming mensen loopt en de twee in de gaten krijgt, zal u zeggen: “die versjacheren kolen; het zijn twee joden, die weten wat een bril kost.” Want er zijn kolen beschikbaar. Voor mijn deur slaat men een kolenkar op en in een ommezien zijn 1500 kilo antraciet de kelder in. In mijn straat ontleedt men dagelijks vrachten kolen. Ik schreef naar een bevriende put om kolen voor een bevriende boerderij. Tweemaal was het antwoord: nihil. De boer spant zijn vijf beste paarden voor zijn beste wagen en trekt maar zelf op de put af. Uitslag: hij brengt 5.000 kilo huiskool aan bij zijn dierbare gade, en wel tegen 67 F per duizend kilo. Dit mirakel

gebeurt dikwijls en voor iedereen, die er in slaagt het wegeltje te vinden, waarlangs men aan kolen komt. De koolmijnpennelickers noemen dit: "avoir le tuyau". Die "tuyau" nu kan iedereen hebben die geld heeft om vingertoppen en zakkenvoeding te betalen. En dit betalen moet dikwijls beginnen bij de nederigste kolenlader en opgaan langs wegen van geleidelijkheid tot de vrij hoogstaande gezaghebber. Wie juist op tijd en stond de gewenste koolman weet te betalen, heeft kolen. De brandstofhaaien, allen verwanten van Batavus Droogstoppel, en op zijn minst zo behendig, zo fijn en gewiekt als deze, moet ge zonder gebaren kunnen afluisteren in de trams, die 's maandags de beurslui naar Luik brengen. De duivel weet hoe ze aan kolen komen. Doch ze werken en pogen, gluipen en kruipen tot ze aan kolen zijn, bestemd, zo ze zeggen, voor een stad, een instelling van algemeen nut. De haaien laten natuurlijk zonder weerstand geen andere haaien hun prooi naderen, zomin als de kolenbezitters kalmpjes laten doen. De beursmannen betalen de brandstof, zonder berekening. Ze krijgen vrachten brandstof, die nochtans zeldzaam hun bestemmingsplaats bereiken. Want is hij voor Hoei, Sint-Truiden, Borgworm of voor elders in de buurt van Luik, toch zal hij nooit ter bestemming komen. De vracht gaat een ander spoor op, bv. naar Brussel, waar dezelfde brandstof, die 67 frank aan de gelukkige boer kostte, tegen 200 F per duizend kilo aan de Brusselaar zal worden afgeleverd. Zo lost men het nadeel op: er zijn kolen, geen kolen en toch kolen. Ons troost men met de belofte, dat voor de winter alles zal worden geregeld en iedereen zijn rantsoen brandstof zal krijgen. En daar men moet geloven om zalig te worden, geloof ik.

Hoe meer we nochtans ellende op ellende stapelen, in stapels zo reusachtig en zo talrijk, dat de blinden ze moeten zien en de donkerste nacht ze niet kan verbergen aan onze oppermeesters, die de oorlog leiden, hoe spoediger, dunkt me, zal de oorlog uit zijn. Ik

werp dus nog maar een ellende op de reuzenstapel, wanneer ik de aandacht vestig op de toenemende behoeften van de openbare stichtingen, als godshuizen, armenzorg, bureau van weldadigheid. Te Tienen en te Sint-Truiden zijn van die openbare instellingen gedwongen om onroerende goederen te verkopen, heel zeker om hun noodlijdende ondersteunden te redden. Ik heb nog niet vernomen dat één kerkfabriek op dit gebied de minste tegemoetkoming heeft laten verhoppen. Nochtans zijn er vele onder deze, die aan grond en geld buitengewoon ruime middelen hebben. Doch er is zoveel pracht in de kerk te onderhouden en immer zoveel nieuw tot stand te brengen, dat ik meen: de verschrikkelijkste oorlog zal hier weinig of geen milddadigheid uitlokken.

De Grondwet deelt mede, dat de Duitsers in België terug opvorderingen hebben gelast. Thans moeten in de provincie Antwerpen alle huishoudelijke artikelen van koper, tin, zink, nikkel, messing of brons worden ingeleverd. En niet alleen dat de eigenaars deze moeten inleveren, ze moeten ze ook demonteren, indien ze aan huizen bevestigd of ingebouwd zijn. Als prijzen worden daarvoor vergoed voor koper 4, zink 7,50, nikkel 13, messing of brons 3 F per kg.

22 augustus 1917

Levensmiddelen naar België.

Men schrijft ons:

Nadat sedert december door particulieren geen pakjes aan in België wonende Nederlandse familieleden konden gezonden worden, verscheen er op 22 mei een oproep in de dagbladen, dat personen, die door middel van de commissie voor regeling van de voorziening van noodzakelijke levensmiddelen in Belgische gemeenten, welke

commissie van de regering de bevoegdheid had ontvangen, maandelijks een hoeveelheid van 4000 pakketten van 2,5 kg voor bovengenoemd doel naar België uit te voeren, pakjes wensten te zenden, zich met een aanvraag daartoe zouden richten tot het bureau uitvoer van het departement van financiën. Velen hebben aan die oproep gehoor gegeven. Sedert zijn er 3 maanden voorbijgegaan, en nog is er geen pakje naar België gezonden. Alle formaliteiten, zoals het invullen van biljetten, het inzenden van een bewijs van Nederlanderschap, enz. zijn vervuld, maar het Duitse bestuur maakt nog bezwaar om de pakjes door te laten. En toch zijn die levensmiddelen dringend nodig. Zo ontvingen we bericht uit Brussel, dat daar het vet 30 F per kilo kost en al het andere naar evenredigheid. Een paar schoenen worden met 80 à 90 F betaald. In Luik is het nog erger. Daar wordt het loof van penen en bloemkool verkocht voor 0.75 F per kilo; aardappelen 4 F, slechte koffie 30 F. Waar aan de Nederlanders, in Duitsland woonachtig, alle voor uitvoer in aanmerking komende levensmiddelen mogen gezonden worden, is het wel hard, dat onze landgenoten in België zo van elke hulp verstoken blijven.

24 augustus 1917

Levensmiddelen naar België.

Prof. J. A. Tollgraff meldt ons:

Naar aanleiding van het bericht "Levensmiddelen naar België", voorkomend in uw avondblad van 22 dezer – volgens hetwelk de maandelijks 2,5 kg-pakketten in België nog niet zouden worden gedistribueerd – kan ik u, als inwoner van Gent, mededelen dat ik de 6^e augustus voor de eerste maal een zodanig pakket heb ontvangen.

25 augustus 1917

Washington, 24 augustus. De Zweedse regering heeft er in toegestemd om 6.000.000 bushels graan, die voor Zweden in de Amerikaanse silo's opgestapeld lagen, af te staan aan de commissie voor de hulpverlening aan België.

Men vraagt zich in Nederland dikwijls af op welke wijze de Belgische regering, afgesneden van het eigen land, kan blijven voorzien in de reusachtige uitgaven, welke niettemin de oorlogvoering en de bevoorrading van het bezette gedeelte voortdurend meebrengen. Volgens inlichtingen, verstrekt door het ministerie van financiën van België, worden de staatsuitgaven bestreden 1° door middelen afkomstig uit ontvangsten welke de staat kan voortgaan te innen; 2° door de voorschotten der Nationale Bank van België; 3° door de voorschotten der bondgenoten. Deze laatste vertegenwoordigen begrijpelijkerwijze de belangrijkste bron van inkomsten. Op 14 juli 1917 bereikten de voorschotten der bondgenoten 2.913.387.343 frank. Van dit bedrag werden 237.500.000 frank gebruikt voor het provianderen van het bezette Belgische grondgebied. Deze voorschotten werden gezamenlijk gedaan door Groot-Brittannië, Frankrijk en Rusland. Ze zijn onderworpen aan de voorwaarde uitsluitend gebruikt te worden ter bestrijding van de oorlogskosten, voor onderstand aan de Commission for Relief en voor de uitgaven voor het dagelijks beheer buiten het bezette grondgebied. Zolang de vijandelikheden duren, is er op deze voorschotten geen intrest verschuldigd. Sedert de maand juni worden de uitgaven voor de bevoorrading van het bezette België gedekt door voorschotten van de Verenigde Staten tegen de intrest van het Liberty Loan, hetzij 3,5 procent. Vermoedelijk echter zal de hulp der Verenigde Staten zich weldra ook tot andere oorlogsuitgaven uitstrekken.

Naar wij in Vrij België lezen heeft het Duitse bestuur in België besloten, 50 procent in beslag te nemen, voor eigen gebruik, van geheel de oogst van aardappelen, ooft en groente. "De overige helft

wordt ten dele gebruikt om bijrantsoenen te geven aan de arbeiders, die werk aanvaard hebben voor de bezetters.”

Om het recht tot vergoeding van alle schade, veroorzaakt door de overrompeling en het bezet houden van België te doen erkennen, heeft zich de bond tot het vrijwaren van Belgische belangen gevormd.

Het centrale comité te Londen heeft besloten, in Nederland een filiaal te stichten, waarvan de voorlopige zetel te Roosendaal gevestigd is.

De bond zal krachtdadig de vergoeding eisen van alle rechtstreekse, onrechtstreekse en morele schadeposten, welke geschat kunnen worden.

De Brusselse suikerconventie.

De Frankfurter Zeitung verneemt indirect uit Parijs, dat de nadelige gevolgen van de Brusselse suikerconventie voor de Franse suikerfabrieken opnieuw aanleiding heeft gegeven tot het uitspreken van de wens, dat de conventie vanaf september zal worden opgezegd. Naar de Temps meent te weten, heeft de regering reeds een besluit in die zin genomen.

27 augustus 1917

Levensmiddelen naar België.

Naar aanleiding van de mededeling van prof. J. A. Tollgraff uit Gent, dat aldaar op 6 augustus de eerste maandelijks pakketten van 2,5 kg ontvangen werden, meldt men ons, dat tot heden in de provincie Luik geen enkel pakje ontvangen is, en een bericht uit Brussel van 7 augustus meldt, dat daar nog tevergeefs naar de pakjes werd

uitgekeken. Wel werd medegedeeld, dat de Nederlanders te Luik een zending vis uit ons land hebben gekregen.

De Duitsers in België.

Havre, 26 augustus. Volgens bij de Belgische regering ingekomen berichten hebben de Duitsers aan de Bank van Kortrijk bevolen al haar waarden naar Brussel over te brengen. Ongeveer 1000 Vlaamse burgers uit het Nederlandse grensgebied zijn naar Zeebrugge gevoerd om er militaire arbeid te verrichten. Te Antwerpen en te Mechelen worden weer opvorderingen gedaan; zo te Mechelen van notenhout om er geweerkolven van te maken. In de Kempen hakken de Duitsers de bomen om en brengen die naar de werkplaatsen van Kruikeke en Hemiksem.

Havre, 27 augustus. Minister de Broqueville heeft van de inwoners van Philadelphia 100.000 frank ontvangen ter overhandiging aan koning Albert en bestemd voor de Belgische noodlijdenden.

28 augustus 1917

Overbrengen berichten en brieven naar België en Duitsland.

De minister van binnenlandse zaken heeft aan de commissarissen der koningin medegedeeld, dat zijn ambtgenoot van buitenlandse zaken er zijn aandacht op heeft gevestigd, dat in de laatste tijd in België en Duitsland talrijke Nederlanders wegens spionage en andere door de Duitse militaire overheid stafbaar gestelde feiten worden veroordeeld. De tegen deze misdrijven bedreigde straffen zijn uiterst zwaar; zo kan bv. spionage (waaronder o.a. ook overbrenging van mondelinge en schriftelijke berichten valt) slechts gestraft worden met de doodstraf, en in minder ernstige gevallen met levenslange tuchthuisstraf.

Verschillende malen zijn reeds doodvonnisen uitgesproken, waarvan enkele tengevolge van door laatstgenoemde minister bij de Duitse regering gedane stappen bij wijze van gratie in levenslange tuchthuisstraf zijn veranderd. Uit verkregen inlichtingen blijkt, dat verreweg de meeste der veroordeelden er zich niet van bewust waren, dat zij zich aan een ernstig misdrijf hadden schuldig gemaakt, en dat onder de onschuldig lijkende schriftelijke of mondelinge berichten belangrijke spionageberichten verborgen zijn.

Daar echter de krijgsraad in zulke gevallen toch zware straffen oplegt, kan er niet genoeg worden gewezen op het gevaar waaraan Nederlanders in België en Duitsland bloot staan, wanneer zij zich afgeven met personen, die hun niet als volkomen betrouwbaar bekend zijn.

In verband met de omstandigheid, dat de veroordeelden bijna allen behoren tot die categorie van personen, die hun bestaan vinden in de binnenscheepvaart, zoals kapiteins, machinisten, stokers, schippers enz., en die uit hoofde van hun beroep steeds heen en weer naar Nederland moeten reizen, heeft eerstgemelde minister overeenkomstig het voorstel van zijn genoemde ambtsgenoot, de commissarissen der koningin verzocht namens hem tot de burgemeesters der gemeenten, waar personen als zonet bedoeld in groten getale wonen, de uitnodiging te richten om in hun gemeente zoveel mogelijk en op de wijze, welke hun het meest wenselijk voorkomt, te waarschuwen tegen het overbrengen zelfs van onschuldig uitzienende berichten.